

AVRUPA SİVİL TOPLUMU NE TARTIŞIYOR?

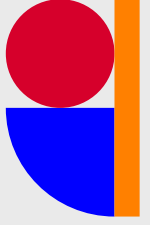
BRÜKSEL ZİYARETİ İZLENİMLERİ

Mart, 2026

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

TÜSEV
Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Türkiye

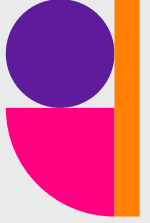
Sivil Toplum Haftası: Umut ve Belirsizlik Bir Arada

TÜSEV olarak Avrupa Birliği'nin finansal desteğiyle sürdürdüğümüz Örgütlenme Özgürlüğünün İzlenmesi-II Projesi kapsamında mart başında Brüksel'deydik. Avrupa Birliği (AB) sınırları içinde, sivil toplum, kamu ve akademiden çok sayıda temsilcinin her yıl sivil alanın güncel konuları hakkında birlikte akıl yürüttüğü Sivil Toplum Haftası'na katıldık. **Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nin (EESC)** ev sahipliğindeki etkinlik, **“İnsanlar, Demokrasi, Dayanıklılık — Geleceğimiz!”** sloganıyla umut verici bir tablo çizse de aslında Avrupa'nın demokratik geleceği için kritik bir dönemde gerçekleşti. Bütçe lemede savunma, güvenlik ve enerji yatırımları gibi temaların belirleyiciliği ve payı büyüyor. Hükümetlere güvensizlik, siyasal kutuplaşma ve ekonomik ve sosyal eşitsizlikler artıyor. Etkinlik tüm bunların gölgesinde, **sivil katılımın ve demokratik dayanıklılığın artırılması, sivil alanın korunması, dezenformasyon ve toplumsal dışlanmanın önlenmesi** gibi önemli tartışmaların yanı sıra, çevre hakları, işçi haklarını koruyan düzenlemelerin erozyona uğraması, konut ve barınma krizi, dijital okuryazarlık, kuşaklararası iletişim ve öğrenme gibi temalara da odaklandı.

Yeni Mekanizmalar: Demokrasi Kalkanı ve Sivil Toplum Platformu

Etkinlik boyunca **“Avrupa Demokrasi Kalkanı”, “AB Sivil Toplum Stratejisi”** ve **“Sivil Toplum Platformu”** gibi politika ve mekanizmalar da tanıtıldı. Avrupa Demokrasi Kalkanı (European Democracy Shield), AB Komisyonu tarafından demokratik süreçleri dış müdahalelerden ve içerideki kutuplaşmadan korumayı amaçlayan bir savunma hattı olarak sunuldu. Hedefine; yapay zeka ve dijitalleşmeyle uyumlu medya okuryazarlığının yaygınlaştırılması, teknoloji şirketlerinin içerik denetiminin sıklaştırılması, teyit mekanizmalarının ve bağımsız medyanın güçlendirilmesi, dezenformasyonla mücadele, üye ülkeler arasında ortak bir istihbarat ve veri paylaşım ağı kurulması ve sivil toplumun yerelden desteklenmesi yoluyla güvenli sivil alanın geliştirilmesini koyuyor. Sivil Toplum Platformu ise AB Sivil Toplum Stratejisinin etkili uygulanabilmesi için sivil toplumun karar alma süreçlerine daha etkili bir şekilde dahil olabileceği yeni bir mekanizma olarak öne çıkıyor. Ancak bu mekanizmada temsil edilecek kuruluşların nasıl belirleneceği hala soru işareti.

Etkinlik boyunca katılımcıların dikkat çektiği bir diğer konu ise, somut bir finansal ve yasal güvenceyle desteklenmediği sürece bu politika ve mekanizmaların iyi niyetli bir temenniden öteye geçememe riskiydi. Bu kapsamda **AB 2028–2034 Çok Yıllı Mali Çerçevesi (MFF)** içinde sivil topluma ayrılacak kaynakların güvence altına alınması sıklıkla vurgulandı. Üstelik bu mekanizmalar ve diyalog zeminlerinin AB komşu ülkeleri ile aday ülkeleri nasıl kapsayacağı ise hemen her oturumu yatay kesen bir soruydu.

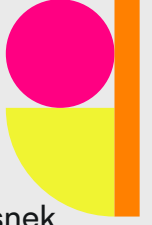

Katılım, Denge ve Hukuki Güvence

Sivil alanın daraldığı ve küresel ölçekte sağ otoriter yönetimlerin yükseldiği bu dönemde, kurulan yeni dijital platformların ve diyalog mekanizmalarının işleme için katılımcılar çeşitli önerilerde bulundu. Bu önerilerin birçoğunu üyesi olduğumuz Balkan Sivil Toplum Geliştirme Ağı ile Avrupa Parlamentosu üyeleri ve AB kurumlarına yaptığımız ziyaretlerde de dile getirme fırsatı bulduk. Avrupa Demokrasi Kalkanı'nın odağının sadece dış müdahalelerle sınırlı kalması durumunda içe kapanma ve güvenlikçi bakış açısının egemen kılınacağına dair endişelerimizi paylaşarak, **“demokratik dayanıklılık”** kavramının **denge ve denetimi merkeze alan, yerel ve katılımcı demokrasiyi güçlendirecek politika ve mekanizmalarla** altının doldurulması ihtiyacını vurguladık. Mekanizmanın tasarım aşamasından itibaren **sivil toplumun sürece dahil edilmesini** ve **temel hukuk devleti güvencelerinin titizlikle korunmasını** talep ettik. Aday ve genişleme bölgesindeki ülkelerde demokrasilerdeki gerileme ve sivil toplum üzerindeki baskıya karşı geliştirilen direnç ve dayanışma yöntemlerinin bu süreç için öğretici olacağına dikkat çekerek; bu mekanizmaya ve katılım modellerine AB aday ülkelerdeki sivil toplumun ve bağımsız medya kuruluşlarının da dahil edilmesini önerdik. “Dış müdahale”, “yabancı ajanlık” gibi söylemlerin iktidarlar tarafından sivil toplum üzerindeki baskıyı meşrulaştıracak bir araca dönüşmesi riskine karşı somut tedbirler alınması gerektiğine işaret ettik. Özel sektör ve teknoloji şirketlerine yönelik şeffaflık yükümlülüklerinin sivil toplum kuruluşları üzerinde aynı şekilde uygulanmaması gerektiğini, orantısız aşırı düzenlemelerin sivil toplumu bürokratik yükler ve siyasal baskılar nedeniyle çalışamaz hale getirebileceğini vurguladık. Demokratik alandaki tüm aktörler için eşit ve adil kuralların uygulanmasının güvence altına alınmasının mekanizmanın başarısında kilit rol oynayacağını ifade ettik.

Bütçe Tartışmaları: Sivil Toplumun Payı Risk Altında

Görüşmelerde ele aldığımız bir diğer konu sivil toplumun çalışmalarına devam edebilmesi için **finansal kaynaklara erişiminin kolaylaştırılmasıydı**. AB genelinde söylemin giderek daha fazla güvenlik, rekabetçilik ve basitleştirme (deregulation) ajandaları etrafında şekillenmesi, bütçe önceliklerini de etkiliyor. AB 2028–2034 Çok Yıllı Mali Çerçevesinde odağın “ekonomik yakınsama ve yatırıma” doğru kayması, sivil toplumun temel işlevlerinden olan denetleme, izleme ve savunuculuk faaliyetlerine ayrılacak desteğin azalması riskini doğuruyor. Bu riske karşı sivil toplumun bütçeleme süreçlerine dahil edilmesini ve sivil alanın durumu ile bu alandaki gelişmelerin parlamenter raporlama süreçlerine yansıtılarak bütçe kararlarında belirleyici bir veri haline getirilmesini önerdik. Genişleme desteklerinin (IPA) “Global Europe” gibi daha geniş araçların içine çekilmesinin sivil topluma ayrılan doğrudan payın belirsizleşmesine ve azalmasına yol açmaması gerektiğini hatırlattık.

Mevcut fon modellerinin hala çok katı ve bürokratik olduğunu ve sivil toplumun esnek çalışma doğasına uyum sağlamadığını aktardık. Hibelerin sadece miktarının değil, aynı zamanda **küçük kurumlar için erişilebilir** ve **uzun vadeli planlama için öngörülebilir olmasının gerekliliğine** işaret ettik. AB Sivil Toplum Stratejisi, Demokrasi Kalkanı gibi araçlar ile yeni AB bütçesini bir bütün olarak düşünmek gerektiğini vurguladık. Finansmanın yalnızca ekonomik yatırımlara odaklandığı ve sivil toplumun kaynaklara erişiminin ikincil görüldüğü bir tabloda, Avrupa'nın demokratik dayanıklılığı için koyulan hedeflere ulaşamayacağını ifade ettik.

Demokratik Dayanıklılık İçin Sivil Toplum Şart

Avrupa Birliği, siyasi ve çevresel krizlerin, savaş ve çatışmaların ve dijital dönüşümün karşısında yeni bir “zırh” kuşanmaya hazırlanırken, sivil toplum da temel hakların ve hukuki güvencelerin bu süreçte erozyona uğramaması için çaba harcıyor. Önümüzdeki on yılın hayatta kalma stratejisinin güvenlik kaygılarıyla içe kapanma ve otoriterleşmeye teslim olmaması, bölgesel ve küresel ölçekte sivil toplumun kuracağı diyalog, iş birliği ve dayanışmaya yakından bağlı. Bu nedenle TÜSEV olarak hem ülke içinde hem küresel düzeyde sivil toplumun gündemlerini takip etmeye, yeni ilişkiler kurmaya ve karşılıklı öğrenmeye devam ediyoruz.